

Kamil OLCZAK*

 <https://orcid.org/0000-0001-8395-0834>

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII JAKO PRZESŁANKA PRAWNA BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem badań była analiza przepisów prawnych w zakresie odnawialnych źródeł energii w świetle ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz ustawy prawo energetyczne oraz unijnych regulacji prawnych, w kontekście realizacji bezpieczeństwa energetycznego. Artykuł zawiera ocenę i kwalifikację bezpieczeństwa energetycznego, które nie są możliwe bez analizy uwarunkowań systemu energetycznego, zdeterminowanego modyfikacją kierunków polityki energetycznej. Zagadnienie to zostało również przedstawione przez pryzmat założeń strategii *Europejskiego Zielonego Ładu Unii Europejskiej*, która ma przyczynić się, poprzez promowanie odnawialnych źródeł energii, do poprawy bezpieczeństwa energetycznego.

Cel badawczy: Badania mają na celu ocenę polskich i unijnych regulacji prawnych w zakresie bezpieczeństwa energetycznego. Są próbą odpowiedzi na pytanie, czy odnawialne źródła energii stanowią przesłankę poprawy bezpieczeństwa energetycznego.

Metoda badawcza: W opracowaniu wykorzystano metodę formalno-dogmatyczną, jak również metodę porównawczą.

Wyniki: Pozytywnie należy ocenić rozwiązania prawne dotyczące odnawialnych źródeł energii, które są wprost traktowane jako przesłanka bezpieczeństwa energetycznego i istotny element polityki energetycznej. Obok przypisywanej odnawialnym źródłom energii cechy niskiego negatywnego wpływu na środowisko coraz wyraźniej wskazuje się w ich kontekście na problem bezpieczeństwa energetycznego wewnętrznego i zewnętrznego państwa.

Słowa kluczowe: odnawialne źródła energii, bezpieczeństwo energetyczne, prawo energetyczne, polityka energetyczna, ochrona środowiska.

* Mgr, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Finansowego; e-mail: kamilolczak@hotmail.com

1. Wstęp

Przedmiotem rozważań jest problematyka odnawialnych źródeł energii w zakresie bezpieczeństwa energetycznego. Ocena i kwalifikacja bezpieczeństwa energetycznego nie jest możliwa bez analizy regulacji prawnych, które są zdeteminowane modyfikacją kierunków polityki energetycznej. Badaniem objęto polskie i unijne regulacje prawne w zakresie możliwości zwiększenia zakresu bezpieczeństwa energetycznego, a także zmniejszenia obciążeń środowiska naturalnego. Odnawialne źródła energii (OZE) stanowią alternatywę dla paliw kopalnych i przyczyniają się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, zróżnicowania dostaw energii i zmniejszania zależności od nieuchronnego wyczerpania paliw kopalnych. Należy zdawać sobie sprawę z zagrożenia, jakie dla naszej cywilizacji stanowią produkty odpadowe energetyki konwencjonalnej: tlenki żelaza, azotu, węgla i pyły. Wprawdzie w dzisiejszej energetyce konwencjonalnej wprowadza się nowoczesne technologie, kotły fluidalne, oczyszczanie spalin, odsiarczanie węgla itd., niestety nie dotyczy to emisji dwutlenku węgla, którego wytwarza się coraz więcej¹.

Rozwój energetyki odnawialnej uwarunkowany jest wieloma czynnikami, ekonomicznymi, społecznymi, środowiskowymi oraz prawnymi². Odnawialne źródła energii są wprost traktowane jako przesłanka bezpieczeństwa energetycznego i istotny element polityki energetycznej. Należy podnieść, że rozwój OZE oznacza nie tylko dynamiczne uzupełnianie niedoborów mocy innowacyjnymi, zielonymi technologiami, ale przede wszystkim dywersyfikację źródeł wytwarzania energii, co za tym idzie – znaczącą poprawę bezpieczeństwa energetycznego naszego kraju.

Realizacja polityki Unii Europejskiej w zakresie poprawy bezpieczeństwa energetycznego przez pryzmat ochrony środowiska służy nie tylko zwiększeniu racjonalności wykorzystywania surowców energetycznych, lecz także wspierania wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Kontrola zużycia energii w Europie oraz zwiększenie stosowania energii ze źródeł odnawialnych stanowią istotne elementy pakietu środków prawnych koniecznych do realizacji poli-

¹ Według EIA (ang. *Energy Information Administration*) całkowita światowa ilość wytworzonego dwutlenku węgla wyniosła w 1990 r. 21,6 PG, w 2001 r. 23,9 PG, w 2010 r. 27,7 PG, a w 2020 prognozuje się 35,1 PG, w 2025 r. 37,1 PG. Zob. **M. Lewandowski**, *Proekologiczne odnawialne źródła energii*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2007, s. 66.

² **L. Jaworski**, *Uwarunkowania rozwoju inwestycji w odnawialne źródła energii do produkcji energii elektrycznej w Unii Europejskiej do roku 2020 i w latach kolejnych*, Polityka Energetyczna 2011/14/1, s. 163–178.

tyki energetycznej. Zaktualizowane w ramach założeń *Europejskiego Zielonego Ładu* (ang. *The European Green Deal*) zobowiązanie Komisji do rozwiązywania problemów dotyczących klimatu i środowiska stanowią integralną część strategii Unii Europejskiej. Wykonanie tej strategii ma spowodować osiągnięcie w 2050 r. zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych netto, w ramach której wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych³. Nie ulega wątpliwości, że poszukiwanie alternatywnych możliwości zapewnienia trwałego bezpieczeństwa energetycznego w Polsce, w szczególności poprzez konsekwentną dywersyfikację wykorzystania źródeł energii, w tym realizację inwestycji w OZE, jest w dzisiejszych czasach koniecznością, a nie tylko możliwością⁴.

2. Pojęcie odnawialnych źródeł energii

Pojęcie odnawialnych źródeł energii jest przedmiotem unijnych i polskich regulacji prawnych. Odnawialne źródła energii zostały przez polskiego ustawodawcę określone jako „odnawialne, niekopalne źródła energii obejmujące energię promieniowania słonecznego, energię aerotermalną, energię geotermalną, energię hydrotermalną, energię fal, prądów i pływów morskich, energię otrzymywaną z biomasy, biogazu, biogazu rolniczego oraz biopłynów”⁵. Treść tego pojęcia zasadniczo nie różni się od określenia odnawialnych źródeł energii zawartego w ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne⁶.

³ Bruksela, dnia 11.12.2019 r. COM (2019), 640 final.

⁴ W ostatniej dekadzie przeprowadzono w Polsce istotne inwestycje w sektorze energetycznym w ramach dywersyfikacji źródeł energii oraz inwestycje dotyczące kanałów dystrybucyjnych. Przykładem jest pierwszy terminal do odbioru skroplonego gazu ziemnego tzw. LNG (ang. *Liquid Natural Gas*), który otwarto w 2016 r. w Świnoujściu. Dotychczas Polska importowała gaz wyłącznie w lotnej formule, za pośrednictwem gazociągów doprowadzających ten surowiec z Rosji (przez Ukrainę). Należy zaakcentować, że budowa gazociągu *Nord Stream 2* (doprowadzającego rosyjski gaz bezpośrednio do Niemiec i w rezultacie do Europy Zachodniej, rurociągiem przebiegającym po dnie Bałtyku z pominięciem państw tranzytowych, w tym Polski) wymusiła podjęcie kroków zmierzających przynajmniej do częściowego uniezależnienia się od rosyjskich dostaw gazu. Więcej na temat bezpieczeństwa energetycznego Polski w kontekście powstania *Nord Stream 2* zob. **H. Wasilewska**, *Wspólna polityka energetyczna*, w: **Z. Brodecki** (red.), *Europa przedsiębiorców*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2011, s. 225–227; **R. Molski**, *Antymonopolowe implikacje projektu gazociągu Nord Stream 2*, w: **M. Królikowska-Olczak** (red.), *Sektory infrastrukturalne – problematyka prawna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 153.

⁵ Art. 2 pkt 22 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 261, 284, 568, 695, 1086, 1503).

⁶ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 755 ze zm.

Odnawialne źródła charakteryzuje przede wszystkim ich odnawialność w stosunku do tradycyjnych, nieodnawialnych nośników energii (paliw kopalnych). Ich zasoby uzupełniają się w naturalnych procesach, co praktycznie pozwala traktować je jako niewyczerpalne. Ponadto pozyskiwanie energii z tych źródeł jest, w porównaniu do źródeł tradycyjnych (kopalnych), bardziej przyjazne środowisku naturalnemu. Wykorzystanie OZE w znacznym stopniu zmniejsza szkodliwość oddziaływania energetyki na środowisko naturalne, głównie poprzez ograniczenie emisji szkodliwych substancji, jak: kwaśne deszcze, efekt cieplarniany, substraty promieniotwórcze, smogi⁷. Równocześnie można spotkać poglądy, że światu nie zagraża deficyt energii. Ludzkość bowiem rozszerza swoje zasoby energetyczne dzięki rozwojowi nauki i techniki⁸. Warto jednak zwrócić uwagę na rosnący poziom kosztów pozyskiwania surowców, co stanowi niebezpieczeństwo występowania lokalnych kryzysów energetycznych. Przystawienie się na inne źródła energii wymaga nie tylko środków finansowych, ale przede wszystkim czasu niezbędnego na przestawienie się z tradycyjnych na nowe sposoby pozyskiwania. Cechą charakterystyczną rynku odnawialnych źródeł energii są bariery wejścia na rynek, co wynika nie tylko z wysokich kosztów związanych z przestrzeganiem regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska.

3. Rodzaje bezpieczeństwa energetycznego

Obok przypisywanej odnawialnym źródłom energii cechy niskiego negatywnego wpływu na środowisko naturalne coraz wyraźniej wskazuje się, w ich kontekście, na problem bezpieczeństwa energetycznego wewnętrznego i zewnętrznego państwa. Bezpieczeństwo polityczne zawiera najszerszy zakres bezpieczeństwa energetycznego. Destabilizacja sektora energetycznego powoduje zarówno skutki wewnętrzne, wywołując społeczne niepokoje, jak również bezpośrednio wpływa na jakość i poziom bezpieczeństwa zewnętrznego, gdzie dostępność do energii warunkuje właściwą koegzystencję między narodami⁹. Pojęcie bezpie-

⁷ Szerzej zob. **G. Jastrzębska**, *Energia ze źródeł odnawialnych i jej wykorzystanie*, Warszawa 2017, s. 22–24.

⁸ Postęp techniczny pozwala zarówno pozyskiwać w efektywny sposób zasoby energii dotąd niedostępne (głęboko położone), jak też stwarza możliwość pozyskiwania nowych źródeł (odnawialnej, jądrowej, termojądrowej); **M. Ligus**, *Efektywność inwestycji w odnawialne źródła energii. Analiza kosztów i korzyści*, Warszawa 2011, s. 104–105.

⁹ **S. Dębski**, *Ogólne i szczegółowe kryteria bezpieczeństwa państwa*, w: **S. Dębski, B. Górka-Winter** (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Wydawnictwo Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003, s. 37.

czeństwa gospodarczego związane jest bezpośrednio z zagrożeniami swobodnego dostępu do rynków, środków finansowych i zasobów naturalnych, które zapewniają stabilną egzystencję podmiotów bezpieczeństwa energetycznego¹⁰.

Od początku XXI w. do chwili obecnej obserwuje się kolejną falę dyskusji na temat bezpieczeństwa energetycznego, które przenoszone są na szczebel międzynarodowy, a podejmowane rozwiązania prawne mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego. Sytuacja ta jest wynikiem nakładania się kilku czynników:

- wzrostu świadomości społeczeństw w zakresie wyczerpalności światowych zasobów surowców energetycznych;
- kluczowego wpływu surowców energetycznych na rozwój gospodarczy;
- wpływu cen nośników energii na gospodarki państw;
- świadomości siły przetargowej, jaką posiadają państwa zasobne w surowce energetyczne;
- eskalacji coraz nowszych zagrożeń mających wpływ na bezpieczeństwo energetyczne¹¹.

Pomimo tego, że dyskusje nad bezpieczeństwem energetycznym prowadzone są od wielu lat, a problematyka z nim związana postrzegana jest jako jedna z kluczowych dla bezpieczeństwa gospodarczego, to nie istnieje jego jednoznaczna, globalna definicja. Wynika to z faktu, że różni uczestnicy globalnego rynku energii w rozmaity sposób postrzegają kwestie bezpieczeństwa energetycznego. W zależności od regionu różnorodne czynniki mają znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego, a stosowanie rozmaitych instrumentów ma na celu minimalizację ryzyka. Globalne bezpieczeństwo energetyczne bywa rozumiane jako „długoterminowe, niezawodne i konkurencyjne połączenie różnych rodzajów energii dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego świata, z minimalnym oddziaływaniem na środowisko przyrodnicze”¹². Należy podkreślić wpływ Międzynarodowej Agencji Energetycznej (ang. *Internatio-*

¹⁰ Szerzej zob. **A.T. Szablewski**, *Liberalizacja a bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej*, Warszawa 2012.

¹¹ *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, s. 78; **W. Konaszczuk**, *Prawnomiędzynarodowe aspekty obrotu ropą naftową na świecie*, Towarzystwo Wydawnictw Naukowych „Libropolis”, Lublin 2017, s. 192–196.

¹² **M. Kaczmarek**, *Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne Spółka, Warszawa 2003, s. 78. Zob. **R. Zięba**, *Kategorie bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, w: **D.B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba** (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997, s. 3. Wieloaspektowość należy odczytywać jako integralny element bezpieczeństwa energetycznego, natomiast jego wielowymiarowość i ranga decyduje o tym, że zach-

nal Energy Agency – IEA) na bezpieczeństwo energetyczne. Ta międzynarodowa organizacja powstała w celu rozwoju gospodarczego i wzrostu dobrobytu jej państw członkowskich, opierając się na celach zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych¹³. Międzynarodowa Agencja Energetyczna definiuje bezpieczeństwo energetyczne jako „nierozzerwalną dostępność źródeł energii, po przystępnej cenie, wykorzystywaną w zgodzie ze środowiskiem”¹⁴. Wydaje się godne uwagi, że obok stworzenia schematów bezpieczeństwa energetycznego dla jej członków do zadań organizacji należą także: wspieranie racjonalnych z punktu widzenia pragmatyzmu państw członkowskich polityk energetycznych, polegających na ich wzajemnej harmonizacji, obserwacja światowej struktury podaży i popytu w kontekście wykorzystywania alternatywnych źródeł energii oraz wzrost efektywności jej wykorzystywania, pomoc w integracji programów energetycznych w kontekście ochrony środowiska. Wspomnieć wypada, że Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS) w USA traktuje bezpieczeństwo energetyczne jako „ciągłą zdolność państwa do utrzymania swego funkcjonowania bez poważnych zaburzeń”¹⁵. Zdaniem D. Yergina „bezpieczeństwo energetyczne jest zapewnieniem odpowiedniego poziomu dostaw energii po rozsądnych cenach, w sposób który nie zagraża podstawowym wartościom i celom państwa”¹⁶. Podobną treść można spotkać w dokumentach organizacji międzynarodowych, instytucji unijnych lub w prawie poszczególnych państw.

Organizacja Narodów Zjednoczonych w raporcie dotyczącym światowego rynku energii definiuje bezpieczeństwo energetyczne jako „dostępność energii w każdym czasie, w różnych formach, w wystarczającej ilości i po rozsądnej cenie”¹⁷. Podobną definicję przyjęto również w Unii Europejskiej, gdzie określa się bezpieczeństwo dostaw energii jako „zapewnienie, że zapotrzebowanie na energię jest zapewnione w oparciu o źródła wspólnotowe i rezerwy strategiczne, energia będzie dostarczana po ekonomicznie uzasadnionych cenach i przy

wanie bezpieczeństwa energetycznego urasta do rangi racji stanu. Zob. **M. Domagała**, *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjnoprawne*, Lublin 2008, s. 26.

¹³ Obecnie członkami organizacji jest 35 państw w większości europejskich oraz Chile, Japonia, Kanada i Stany Zjednoczone. **M. Gadowski**, *Międzynarodowa Agencja Energetyczna (MAE) – wybrane zagadnienia organizacyjno-prawne*, Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki 2011/4 (78).

¹⁴ *What is energy security?*, <https://www.iea.org/topics/energysecurity>; stan na 27.01.2020 r.

¹⁵ *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, <http://csis.org/program/energy-and-national-security>; stan na 22.02.2020 r.

¹⁶ **D. Yergin**, *Energy security in the 1990s*, *Foreign Affairs* 1988/67 (1), s. 111.

¹⁷ *World Energy Assessment: Energy and the Challenge of Sustainability, United Nations Development Program*, New York 2000, s. 113.

wykorzystaniu zdywersyfikowanych, stałych i dostępnych źródeł¹⁸. Należy odnotować, że bezpieczeństwo energetyczne jest odpowiedzią na problemy europejskiego rynku energii.

Komunikat Komisji Europejskiej *Europejska Polityka Energetyczna* ma trzy podstawowe założenia: przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, ograniczenie podatności UE na wpływ czynników zewnętrznych wynikających z zależności od importu węgłowodórów oraz wspieranie zatrudnienia i wzrostu gospodarczego, co zapewni odbiorcom bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię po niższych cenach. Zgodnie z postanowieniami Komunikatu polityka energetyczna UE ma na celu m.in. podniesienie konkurencyjności w sektorze energetyki, zwiększenie inwestycji – zwłaszcza w dziedzinie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii.

Problematyka odnawialnych źródeł energii w odniesieniu do regulacji prawnych jest materią niezwykle dynamiczną. Wynika to z faktu, że jest to zagadnienie stosunkowo młode i nie doczekało się jeszcze kompleksowego unormowania. Polskie regulacje w zakresie OZE są wynikiem członkostwa w UE. Polska jest także stroną wielu umów międzynarodowych, których ratyfikacja również ukształtowała system prawny w zakresie OZE¹⁹.

Celem przytoczonej ustawy z 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne jest stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju kraju, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, oszczędnego i racjonalnego użytkowania paliw i energii, rozwoju konkurencji, przeciwdziałania negatywnym skutkom naturalnych monopolii, uwzględniania wymogów ochrony środowiska, zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych oraz równoważenia interesów odbiorców paliw oraz energii. W art. 3 pkt 16 prawa energetycznego zdefiniowano bezpieczeństwo energetyczne jako „stan gospodarki umożliwiający pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań środowiska”. W ujęciu wymienionej wyżej ustawy, jak też w świetle przyjętej definicji bezpieczeństwa energetycznego w dokumencie *Polityka energetyczna Polski do 2025 r.* – bezpieczeństwo energetyczne jest pozytywnym stanem,

¹⁸ Komunikat Komisji do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego – Europejska Polityka Energetyczna, COM (2007) 1 final. Zob. Zielona Księga – Polityka energetyczna UE, COM (1994) 659 final.

¹⁹ **K. Olczak**, *Instrumenty prawa pochodnego Unii Europejskiej w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych*, w: **M. Królikowska-Olczak** (red.), *Sektory infrastrukturalne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 260.

którego zapewnienie i utrzymanie jest pożądane lub niezbędne z perspektywy gospodarki państwa²⁰.

Zasady realizacji krajowego planu działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, które przyczyniają się do bezpieczeństwa energetycznego, określają postanowienia cytowanej ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii. Ustawa wdrożyła dyrektywy UE w zakresie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych. Dyrektywa 2009/28/WE nakłada obowiązek stosowania energii ze źródeł odnawialnych, który zgodnie z art. 2 pkt 1 oznacza krajowy system wsparcia zobowiązujący producentów energii do wytwarzania części energii ze źródeł odnawialnych, zobowiązujący dostawców energii do pokrywania części swoich dostaw przez energię ze źródeł odnawialnych lub zobowiązujący użytkowników energii do pokrywania części swojego zapotrzebowania przez energię ze źródeł odnawialnych²¹.

4. Regulacje prawne jako instrumenty bezpieczeństwa energetycznego

Procedury obowiązujące w sektorze energii elektrycznej ustanowiła dyrektywa 2005/89/WE Parlamentu i Rady z dnia 18 stycznia 2006 r. dotycząca działań na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej i instytucji infrastrukturalnych²². Poza zagwarantowaniem bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej dyrektywa ta ma na celu zapewnienie odpowiedniego poziomu mocy wytwórczych, równowagi między dostawcami a zapotrzebowaniem oraz właściwego poziomu połączeń transgranicznych między państwami członkowskimi. Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek zastosowania środków koniecznych do zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa dostaw energii. Jednym z najważniejszych unijnych aktów prawnych regulujących kwestie bezpieczeństwa energetycznego jest dyrektywa 2004/67/WE Rady z dnia 26 kwietnia 2004 r. dotycząca środków zapewniających bezpieczeństwo dostaw gazu ziemnego²³. Zawiera ona katalog środków służących zagwarantowaniu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa dostaw gazu.

²⁰ Obwieszczenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 1 lipca 2005 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2025 r. (M.P. nr 42, poz. 562).

²¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23.04.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywę 2001/77/WE oraz dyrektywę 2003/30/WE (Dz. Urz. UE L140 z 14.08.2009 r., s. 16 ze zm.).

²² Dz. Urz. UE L 2006, 33/22.

²³ Dz. Urz. UE 2004 L 127/92. Aby ułatwić koordynację środków mających na celu zapewnienie dostaw gazu ziemnego, dyrektywa powołuje Grupę Koordynacyjną do spraw gazownictwa,

W polskim systemie prawnym zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego stanowi jeden z podstawowych celów współczesnej regulacji sektora energetycznego jako sektora infrastruktury sieciowej²⁴. Sektory infrastrukturalne to sektory gospodarki, w których prowadzenie działalności gospodarczej jest związane z koniecznością istnienia i rozwijania tzw. infrastruktury technicznej stanowiącej, obok infrastruktury społecznej, składnik szerszej rozumianego pojęcia infrastruktury²⁵. W ramach infrastruktury technicznej najistotniejszą rolę odgrywają sieci infrastrukturalne, do których należą: sieci energetyczne, gazowe, ciepłownicze, komunikacji elektronicznej, transportowe, wodociągowe. Wspólną cechą sektorów infrastrukturalnych, nazywanych też mianem sektorów sieciowych lub gospodarek sieciowych, jest niezbędność dostępu do określonej infrastruktury technicznej dla podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej²⁶.

Regulacja w tym zakresie ma charakter ekonomiczny i społeczny. Pozwala bowiem zapewnić środki i instrumenty prawne kreujące określone stany pożądane z punktu widzenia polityki społeczno-ekonomicznej. Wskazuje się także na charakter techniczny, który zapewnia techniczne zdolności i sprawności systemów energetycznych na odpowiednim poziomie²⁷. Należy zgodzić się z podniesieniem przez M. Nowackiego, w treści pojęcia bezpieczeństwa energetycznego, dwóch dodatkowych elementów: racjonalnych cen dostarczanej energii (aby zapewnić powszechną dostępność) oraz konieczność ochrony środowi-

w skład której wchodzi przedstawiciele państw członkowskich i organów przedstawicielskich danego sektora oraz właściwych grup odbiorców.

²⁴ E. Kosiński, *Regulacja sektorowa – stałość czy zmienność pojęcia?*, w: A. Powalowski (red.), *Prawne instrumenty oddziaływania na gospodarkę*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 97–104.

²⁵ M. Szydło, *Regulacja sektorów infrastrukturalnych jako rodzaj funkcji państwa wobec gospodarki*, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 2005, s. 53. Co do zakresu działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju, M. Jaś-Nowopolska, *Prezes Urzędu Energetyki*, w: M. Jaś-Nowopolska, K. Luczak, H. Wolska (red.), *Zakres działania, kompetencje i zadania organów regulacyjnych na rynkach infrastrukturalnych*, Bydgoszcz–Gdańsk 2018, s. 64–65.

²⁶ P. Lissoń, *Reglamentacja jako instrument regulacji w sektorach infrastrukturalnych*, w: W. Sz wajdler, H. Nowicki (red.), *Konstytucyjna zasada wolności gospodarczej*, Toruń 2009, s. 262.

²⁷ E. Kosiński, M. Trupkiewicz, *Prawne podstawy wykorzystania biogazu w kontekście bezpieczeństwa energetycznego w sektorze gazowym – wybrane zagadnienia*, w: M. Pawelczyk (red.), *Współczesne systemy bezpieczeństwa energetycznego, sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018, s. 35–36.

ska²⁸. W tym zakresie dochodzi do konfliktu wartości pomiędzy bezpieczeństwem ekologicznym a bezpieczeństwem energetycznym, gdzie zapewnienie należytego poziomu dostaw energii wymaga coraz większej ingerencji w środowisko²⁹. Z. Muras i M. Swora podkreślali, że bezpieczeństwo stanowi element szerzej pojmowanego bezpieczeństwa ekonomicznego³⁰. A. Szafrąński akcentuje, że trwa permanentna próba znalezienia „złotego środka” między kosztami zapewnienia dostaw, jakością sprowadzanych bądź wytwarzanych produktów energetycznych a ich ceną³¹.

5. Ujęcie podmiotowe, przedmiotowe i przestrzenne bezpieczeństwa energetycznego

Podstawowym podmiotem bezpieczeństwa energetycznego jest państwo, którego rola w tym zakresie nie zmieniła się mimo postępów w prywatyzacji sektora energetycznego³². M. Pawełczyk podnosi specyfikę międzynarodowego rynku surowcowego, w tym rynku surowców energetycznych, zauważając, że „bezpieczeństwo energetyczne powstaje w koincydencji ze stanem bezpieczeństwa międzynarodowego, w którym głównymi moderatorami są państwa”³³. Nie sposób nie zgodzić się z poglądem, że istotna rola państwa wynika nie z posiadanej przez nie imperium i możliwości tworzenia stosownych instrumentów prawnych, ale też ich władztwa nad zasobami, co stawia je w roli gwaranta i strażnika szeroko rozumianego bezpieczeństwa energetycznego.

Liberalizacja rynków energii wpływa również na ujęcie przedmiotowe, umożliwiając coraz większy udział niezależnym gospodarczo przedsiębiorstwom energetycznym, a także odbiorcom indywidualnym. Przedsiębiorstwa energetyczne w coraz większym zakresie ponoszą odpowiedzialność za zrównoważone funkcjonowanie struktury energetycznej, gospodarowanie energią

²⁸ M. Nowacki, *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Warszawa 2010, s. 22.

²⁹ K. Malak, *Typologia bezpieczeństwa. Nowe wyzwania*, w: C. Szyszko (red.), *Kształtowanie bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy instytucjonalno-prawne*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego, Warszawa 2008, s. 39.

³⁰ Z. Muras, M. Swora (red.), *Prawo energetyczne. Tom I, Komentarz do art. 1–11s*, Warszawa 2016.

³¹ A. Szafrąński, *Prawo energetyczne. Wartości i instrumenty ich realizacji*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 168.

³² *Ibidem*, s. 172.

³³ M. Pawełczyk, *Publicznoprawne obowiązki przedsiębiorstw energetycznych jako instrument zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w Polsce*, Toruń 2013, s. 58.

pierwotną (surowcami), niezakłócone dostawy energii oraz zapewnienie odpowiednich standardów ekologicznych swoich działań³⁴. Właściwa ocena i kwalifikacja bezpieczeństwa energetycznego, jak podnosi M. Pawełczyk, nie jest możliwa bez aksjologicznej analizy współczesnych uwarunkowań systemu energetycznego w Polsce, które są zdeterminowane modyfikacją kierunków polityki energetycznej³⁵. Wyznacza to nowe czynniki i uwarunkowania m.in. w zakresie konsolidacji sektora energetycznego oraz preferencji energii ze źródeł odnawialnych.

Problem bezpieczeństwa energetycznego w ujęciu przestrzennym powiązany jest przede wszystkim z lokalizacją oraz skalą zagrożeń i ma charakter uzupełniający względem ujęcia podmiotowego³⁶.

Bezpieczeństwo energetyczne, z jak najszerszym udziałem odnawialnych źródeł energii, oznacza zdolność do zapewnienia rozwoju gospodarczego i społecznego oraz przeciwdziałania przed destabilizacją ekonomiczną.

6. Zakończenie

W polskim systemie prawnym zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego stanowi jeden z podstawowych celów współczesnej regulacji sektora energetycznego. Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym stanowi przesłankę bezpieczeństwa energetycznego i istotny element polityki energetycznej. Polityka energetyczna ma na celu podniesienie konkurencyjności w sektorze energetyki, zwiększenie inwestycji, zwłaszcza w sektorze odnawialnych źródeł energii, oraz zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii. Pomimo że problematyka bezpieczeństwa energetycznego postrzegana jest jako kluczowa dla bezpieczeństwa gospodarczego, to nie istnieje jedna globalna definicja treści tego pojęcia. Nie sposób też nie zauważyć konfliktu wartości pomiędzy bezpieczeństwem ekologicznym a bezpieczeństwem energetycznym, gdzie zapewnienie należytego poziomu dostaw energii wymaga coraz większej ingerencji w środowisko naturalne.

³⁴ **B. Pikiewicz**, *Emanacja zasady bezpieczeństwa energetycznego w przepisach dotyczących ciepłownictwa*, w: **M. Pawełczyk** (red.), *Współczesne problemy bezpieczeństwa energetycznego. Sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018, s. 111.

³⁵ **M. Pawełczyk**, *Bezpieczeństwo energetyczne jako fundament bezpieczeństwa kraju. Zakres pojęciowy*, w: **M. Pawełczyk** (red.), *Współczesne problemy bezpieczeństwa energetycznego. Sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018, s. 76–79.

³⁶ **B. Pikiewicz**, *Emanacja...*, s. 115.

Bibliografia

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/89/WE z dnia 18.01.2006 r. w sprawie działań na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej i instytucji infrastrukturalnych, Dz. Urz. UE L 2006 33/22.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23.04.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywę 2001/77/WE oraz dyrektywę 2003/30/WE, Dz. Urz. UE L 140 z 14.08.2009 r., s. 16 ze zm.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europejski Zielony Ład*, COM (2019) 640 final.
- Komunikat Komisji do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego – *Europejska Polityka Energetyczna*, COM (2007) 1 final.
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 755 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 261, 284, 568.
- Zielona Księga – Polityka energetyczna UE, COM (1994) 659 final.

Opracowania

- Bobrow B., Halizak E., Zięba R.** (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.
- Dębski S.**, *Ogólne i szczegółowe kryteria bezpieczeństwa państwa*, w: S. Dębski, B. Górka-Winter (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Wydawnictwo Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003.
- Domagała M.**, *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjnoprawne*, Wydawnictwo Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2008.
- Jaworski Ł.**, *Uwarunkowania rozwoju inwestycji w odnawialne źródła energii do produkcji energii elektrycznej w Unii Europejskiej do roku 2020 i w latach kolejnych*, Polityka Energetyczna 2011/14/1.
- Kaczmarek M.**, *Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne Spółka, Warszawa 2003.
- Konaszczuk W.**, *Prawnomiędzynarodowe aspekty obrotu ropą naftową na świecie*, Towarzystwo Wydawnictw Naukowych „Libropolis”, Lublin 2017.
- Kosiński E.**, *Regulacja sektorowa – stałość czy zmienność pojęcia?*, w: A. Powalowski (red.), *Prawne instrumenty oddziaływania na gospodarkę*, Warszawa 2016.
- Kosiński E., Trupkiewicz M.**, *Prawne podstawy wykorzystania biogazu w kontekście bezpieczeństwa energetycznego w sektorze gazowym – wybrane zagadnienia*, w: M. Pawełczyk (red.), *Współczesne systemy bezpieczeństwa energetycznego. Sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018.
- Lewandowski M.**, *Proekologiczne odnawialne źródła energii*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2007.
- Ligus M.**, *Efektywność inwestycji w odnawialne źródła energii. Analiza kosztów i korzyści*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2011.

- Lissoń P.**, *Reglamentacja jako instrument regulacji w sektorach infrastrukturalnych*, w: W. Szwajdler, H. Nowicki (red.), *Konstytucyjna zasada wolności gospodarczej*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2009.
- Malak K.**, *Typologia bezpieczeństwa. Nowe wyzwania*, w: C. Szyszko (red.), *Kształtowanie bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy instytucjonalno-prawne*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego, Warszawa 2008.
- Molski R.**, *Antymonopolowe implikacje projektu gazociągu Nord Sream 2*, w: M. Królikowska-Olczak (red.), *Sektory infrastrukturalne – problematyka prawna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Muras Z., Swora M.** (red.), *Prawo energetyczne. Komentarz*, Tom I, Warszawa 2016.
- Nowacki M.**, *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Olczak K.**, *Instrumenty prawa pochodnego Unii Europejskiej w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych*, w: M. Królikowska-Olczak (red.), *Sektory infrastrukturalne – problematyka prawna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Pawelczyk M.**, *Bezpieczeństwo energetyczne jako fundament bezpieczeństwa kraju. Zakres pojęciowy*, w: M. Pawelczyk (red.), *Współczesne problemy bezpieczeństwa energetycznego. Sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018.
- Pawelczyk M.**, *Publicznoprawne obowiązki przedsiębiorstw energetycznych jako instrument zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w Polsce*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013.
- Pikiewicz B.**, *Emanacja zasady bezpieczeństwa energetycznego w przepisach dotyczących ciepłownictwa*, w: M. Pawelczyk (red.), *Współczesne problemy bezpieczeństwa energetycznego. Sektor gazowy i energetyczny*, Wydawnictwo Ius Publicum, Warszawa 2018.
- Szablewski A.T.**, *Liberalizacja a bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej*, Wydawnictwo Key Text, Warszawa 2012.
- Szafrański A.**, *Prawo energetyczne. Wartości i instrumenty ich realizacji*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Szydło M.**, *Regulacja sektorów infrastrukturalnych jako rodzaj funkcji państwa wobec gospodarki*, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 2005.
- Wasilewska H.**, *Wspólna polityka energetyczna*, w: Z. Brodecki (red.), *Europa przedsiębiorców*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2011.
- Yergin D.**, *Energy security in the 1990s*, *Foreign Affairs* 1988/67 (1).
- Zięba R.**, *Kategorie bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1993.

Strony internetowe

<http://csis.org/program/energy-and-national-security-> Center for Strategic and International Studies (CSIS); stan na 11.02.2020 r.

<https://www.iea.org/topics/energysecurity>; stan na 4.06.2020 r.

Kamil OLCZAK

RENEWABLE ENERGY SOURCES AS A LEGAL FACTOR IN ENERGY SECURITY

Abstract

Background: The objective of the paper is to examine legal solutions for renewable energy sources (RES), in light of the Renewable Energy Sources Act, Energy Law Act and EU legal regulations, in the context of ensuring energy security. The evaluation and qualification of energy security would not be possible without a comprehensive analysis of the current determinants of the energy system, largely affected by changes in energy policy directions as the European Green Deal.

Research purpose: The aim of the research was to examine Polish and European Union legal solutions for renewable energy sources in energy security, but above all to try to answer the question, whether renewable sources energy are a promise in energy security. The article contains an assessment and qualification of energy security, which is not possible without an analysis of the conditions of the energy system, determined by the modification of the energy policy directions.

Methods: The dogmatic and comparative legal method was used in the article.

Conclusions: Renewable energy sources are now considered the foundation of energy security and a crucial element of energy policy. Thus, the implementation of energy policy aimed at energy security improvement with a focus on environmental protection provides a critical impulse to renewable energy production. Within Poland's legal system, energy security is one of the primary goals of energy sector regulation.

Keywords: renewable energy sources, energetic safety, energy law, environmental protection, the European green deal.